

Et (tilbage-)blik på Høgfjellsskolens pædagogik

Faarlund-seminaret, NIH, Oslo 28.11.2007

Af Torbjørn Ydegaard

Først og fremmest skal der også fra mig lyde store lykønskninger til dig, Nils, for endnu et sving – et skarpt hjørne, som vi siger i Danmark – på den sti du har trådt op gennem skov og over fjeld, såvel på barmark som på skiføre, såvel alene som i rollen som vejleder for en gruppe.

Det er det sidste, jeg vil gribe fat i her.

Som vejlederstudent fra begyndelsen af 80'erne og som nuværende underviser ved læreruddannelsen i Danmark, er det naturligt for mig at reflektere lidt over vejledningspædagogikken.

Men jeg vil begynde et helt andet sted.

Jeg er nemlig løbet ind i et problem med Karl Popper, som jeg de senere år har læst ret intensivt, bl.a. fordi jeg tror han kan hjælpe os til at rehabilitere og revitalisere en ydmyg form for rationalitet – en fornuft – der har været fraværende de sidste mange årtier, men som kan være til gavn for os alle, også set i forhold til de omfattende udfordringer vores hidtidige omgang med naturen har sat os midt i.

Først læste jeg Popper som sidste århundredes store forkæmper for demokrati og frihed, og som bekæmper af enhver tyran, despot og folkeforfører.

En lille sekvens i hans store værk om *Det åbne samfund og dets fjender* fangede tidligt min interesse: Det er der, hvor han omtaler Platons forsøg på at retfærdiggøre sin idealstat, der Gudernes skal vide det er temmelig despotisk.

Platon argumenterer med, at hvis man går imod hans ideer er man individualist og derfor nødvendigvis også egoist – underforstået at det modsatte, det 'gode', må være at kalde sig kollektivist og altruist.

Popper siger, at man også kan krydsforbinde begreberne, så man kan være egoistisk kollektivist og altruistisk individualist – og således skabes en matrix med fire felter, der kan danne baggrund for normative overvejelser over dannelsesidealet:

Den egoistiske individualist er den der tænker i markedsbegreber.

Det modsatte, den altruistiske kollektivist er socialisten, der 'favner hele verden', som der står i en kendt dansk slagsang – men som Pol Pot gerne sender millioner af mennesker ud i 'the killing fields' for en ideologisk skyld.

Den egoistiske kollektivist, er ham, der favner sine egne, og lader Fanden tage de sidste, som man siger – det er nationalisterne i f.eks. Dansk Folkeparti (Dovregubben: "Troll, vær deg selv – nok!"), men f.eks. også folk fra Mellemøsten, der er opvokset under forhold, der ikke yder den enkelte sikkerhed og hvor familien derfor bliver den basale enhed – en enhed, der

kombineret med et stærkt æresbegreb kan lede til katastrofale handlinger som f.eks. mord på piger, der gifter sig af kærlighed!

Endelig er den altruistiske individualist ham, der fastholder mennesket, ikke kollektivet, som den grundlæggende enhed, men som også påtager sig et ansvar for sin næste – et ansvar der med onkel Arnes økosofi sagtens kan udstrækkes til også at omfatte alle andre af jordens skabninger.

Der er med denne forklaring vel ingen overraskelse i, at jeg selv hælder til det individuelt-altruistiske og langt hen ad vejen også ser vejledningens dannelsesideal her – selvom Nils forkærlighed for Romantikken trækker i retning af det kollektivt-egoistiske.

Det er i hvert fald der, jeg vil placere Romantikens orakelfilosof, som Popper kalder dem.

Popper ramte også plet med sin tale om 'historicisme' – altså den tankegang, at der ligger en lovmæssighed indbygget i historien, en lovmæssighed som vi i princippet kan afdække og benytte til at forudsige historiens gang med.

Og som netop tyranner, despoter og folkeforførere har brugt til alle tider, når de har sagt: Jeg har fundet De Vises Sten, jeg kender sandheden, vejen og målet, følg mig!

Det er også den historicisme vi kender... fra Fichtes utopi om en pædagogisk provins, hvor staten opdrager for folkets frelse og den tyske nations genfødsel.

...fra Marx' "store fortælling" om en urkommunistisk fortid, om forfaldet frem til kapitalismen og om socialismens og kommunismens realisering af historiens endemål – eller som Bruce Chatwin skriver: "*den kommunistiske harmoni når [...] de arbejdende masser er kommet i besiddelse af de riges ting*"

...eller fra H.C. Andersens *Snedronning*, hvor splinten fra troldspejlet sætter sig Kajs øje og alt bliver grimt at se på og Snedronningen tager Kaj med sig – og Gerdas lange rejse til Snedronningens slot, hvor den onde fortryllelse til sidst hæves af kærlighedens tårer.

Men Nils er ingen folkeforfører og vejledningspædagogikken er ikke despotisk. Tværtimod.

Hensigten har altid været at ville noget med deltagerne, javel.

Men dette 'noget' har snarere ligget i tråd med Kants tale om det myndige menneske, der selv tager stilling og handler på baggrund af egen fornuft.

Sapere aude! Hav mod til at benytte dig af din egen forstand, siger Kant. (Dovregubben: "Mann, vær deg selv!")

Deri ligger det evige pædagogiske dilemma – at ville oplære til selvstændighed.

Eller som en tysk journalist vi mødte på Deutsche Alpenvereins Himalayakonference i München i 1983 sagde det: *Lernen kann man nur, wenn man selber reist, nicht wenn man gereist wird.*

Vi blev aldrig ‚gereist‘ som deltagere eller vejlederstudenter underlagt Høgfjellsskolens pædagogik – men vi fik en ballast til den videre rejse.

Den ballast kalder Nils for ‚kendskab‘.

Og så er jeg tilbage hos Karl Popper.

Nemlig i videnskabens trial-and-error, fejlelimination og falsifikation – eller som Nils kalder det: ‚fumling og famling‘.

Hvilket gør vejledningspædagogikken som metode betragtet til en parallel til (jeg undlader at sætte lighedstegn!) Poppers hypotetisk-deduktive læringsbegreb:

Man står med et problem: At skulle bevæge sig på stejle snedækkede skråninger på en bræ.

Forskellige hypotetiske løsningsmodeller udarbejdes: Gå med siden af støvlerne ind i sneen, gå med næsen af støvlerne ind i sneen, lave trin med isøksen osv.

Under sikre forhold testes de forskellige løsningsforslag: Nogle forkastes, andre forbedres og testes igen og endelig godtages én eller flere metoder og betragtes som midlertidigt accepterede, vel vidende at bedre forslag kan dukke op ved senere lejlighed.

Dermed opstår sikkert flere nye problemer: Hvordan standser man så alligevel et eventuelt fald? Hvordan sikrer man hinanden i et reblag? Osv.

Hvad der i vejledning i friluftsliv ved første øjekast kan se ud som en ren induktiv læringsmetode – vi fumler og falder måske over den rette løsning eller samler erfaringsbrikker til et samlet billede – bygger i virkeligheden på det modsatte princip, på hypotetisk-deduktiv læring: At vi ikke kan fumle uden at have en idé om, hvad det er vi fumler med. Det kan være ideen er forkert og må rettes til eller helt forkastes – men så er vi blevet så meget desto klogere.

Nils holder kendskab op som en modsætning til kundskab – til det Aristoteles kaldte *episteme* eller videnskabelig Sandhed med stort S.

Det er klart, at forståelsen af viden som bedrevidende epistemisk sandhed udsætter sig for afstandtagen og afsky, når man ser på de ødelæggende resultater af den menneskelige fremfærd båret af denne *episteme*.

Men hvad nu hvis viden slet ikke er epistemisk, men tværtimod, som Popper hævder det, er gisninger og gætterier – er *doxa*?

Så kan man nemlig ikke påkalde sig Sandheden med stort S, men højst en foreløbig sandhed – foreløbig indtil vi bliver klogere.

Det er derfor Poppers rationalitet er ydmyg – og bør genopdages og reetableres, så vi på fornuftens grundlag kan imødegå de skader den epistemiske forståelse har påført os som menneskehed.

Og jeg tror i hvert fald, at det er meget bedre at benytte sig af en poppersk inspireret problemløsningsmetode – for det er jo det det er – end af de traditionelle, mere eller mindre marxistisk inspirerede projektarbejdsmetoder, hvor kritikbegrebet går på det samfundsmæssige og ikke det videnskabelige.

Og hvor tendensen hurtigt ender i en måske nok så velment totalitarisme a la Rousseau, der jo ønsker at rejse en galge ved grænsen, så alle der forsøger at forlade landet i utilfredshed med den herskende ideologi om idel lykke, kan hænges – sådan som man gjorde det i den socialistiske bonde- og arbejderstat DDR.

Nej, lad os så hellere holde os til Kant, Popper og Faarlund!

Men det er til gengæld også her, mit problem kommer ind.

For Popper taler om tre verdener: Verden 1, der er den mere eller mindre fysiske verden, Verden 2, der er det enkelte menneskes tanker og ideer, og Verden 3, der er menneskehedens samlede, foreløbige og accepterede viden.

Når videnskabsmanden forsøger at løse et problem gennem den hypotetisk-deduktive metode, gør han det på baggrund af et, i princippet i hvert fald, fuldkomment kendskab til fagets eller temaet Verden 3.

Derfor har han chance for at bidrage med ny viden til Verden 3.

For skoleeleven i 5. klasse eller for kadetten på et vinterfjeldkursus i Hemsedal handler det ikke om at udvide Verden 3, men om at få adgang til Verden 3.

Og det er noget ganske andet.

Ikke desto mindre argumenterer Popper for, at kun gennem den åbne og frie hypotetisk-deduktive metode kan også barnet eller kadetten opnå denne adgang.

Men samtidig vil vi i enhver institutionaliseret undervisning og vejledning 'noget' med den anden, sådan som også Schleiermacher var inde på?

Vi står altså i et dilemma:

Vi har en praksis for fri læring – metodisk og indholdsmæssigt, understøttet af en sammenhængende teori med en ontologi, en epistemologi og hele molevitten – og et ønske om at styre læringens indhold i bestemte og dermed ikke så frie baner.

Der er ingen tvivl om, at jeg engang selv har brændt mig på manglende kendskab til Verden 3.

Det var dengang friluftslivet var ved at etablere sig som erhverv i Danmark og kampen om kunderne gik højt.

Teoretisk og praktisk funderede angreb på mine sikkerhedsprocedurer med udgangspunkt i Verden 3 kunne ikke imødegås med kendskab, simpelthen fordi jeg ikke forstod de fysiske

konsekvenser af et fald og de matematiske beregninger, der kunne fortælle om konsekvenserne.

Det gav skrammer!

Problemet kan selvfølgelig siges at være mit eget – med ansvar for egen læring er man også skyld i egen fiasko!

Alligevel vil jeg mene, at også hele konceptet med selvstyret læring, som vejlederstudiet bød på, må bære en del af skylden, fordi det ikke formåede at forbinde det man kan kalde læringspraksis med Verden 3, med det man 'skal' eller 'må' lære, for at kunne klare sig.

Det er lige præcis det dilemma – hvordan novicen får adgang til Verden 3 – Popper ikke svarer på, så langt jeg har læst ham.

Kan vi løse dilemmaet?

Går man til Høgfjellsskolen, og ser på den vejledningspraksis der kommer til udtryk på de kortere, ugelange, kurser, viser der sig måske her en vej ud af dilemmaet: Samtalen.

For en institutionaliseret del af vejledningen er jo også samtalerne i rundkreds, undervejs i dagens forløb eller om aftenen omkring bålet, foran pejsten eller hvordan det nu kan arrangeres.

Samtalen er to-delt:

Dels planlægges morgendagens aktiviteter, svarende til hypoteseopbygningen hos Popper.

Her kan vejleders Verden 3-forståelse hentes ind.

Dels vendes dagens erfaringer – dvs. resultaterne af de tests, deltagerne har foretaget – og fejlelimineringer og falsifikationer drøftes.

I den situation er deltagerne åbne for vejlederens input af Verden 3-viden og får dermed udvidet deres videnshorisont og får etableret et bredere fundament for nye hypoteser, afprøvninger og vurderinger.

Set i det perspektiv kan vejledning i friluftsliv, i hvert fald så længe det gælder de kortere kurser, stå som rollemodel for megen problembaseret undervisning og læring, også i mange andre situationer end under åben himlen.